

לשמוע קול תורה – מצווה בפרשה

פרשת כי תשא

הנאה ממלאכת שבת

יום השבת הוא היום הקדוש ביותר לעם היהודי. אך לצערנו ישנם יהודים שטרם זכו להכיר את גדולתה ולהתמסר לשמירתה. מהו אפוא דינה של מלאכה שנעשתה בידי יהודי בשבת?

לדוגמה, עוגה שנאפתה בשבת – האם תהא מותרת באכילה לאחר השבת? ומה דינו של חלב שנחלב בשבת – האם מותר לשתות ממנו לאחר השבת? והאם מותר לצפות בימי השבוע בחדשות שצולמו בשבת? לכאורה היינו מצפים, לאור גדולתה של השבת, שכל מלאכה שנעשתה בה תהא אסורה לעולם!

ואולם חכמינו זיכרונם לברכה למדו מפרשתנו כי אין הדבר כן. בפרשה נאמר:

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לְכֶם מִחֻלְלֵיהָ מוֹת יוֹמֵת כִּי כָל הַעֲשֵׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִקְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקְרָב עִמָּיה (שמות לא, יד).

ודרשו בגמרא (כתובות לד, א): "קֹדֶשׁ הִיא – הִיא קוֹדֶשׁ וְאִין מַעֲשֵׂיהָ קוֹדֶשׁ", כלומר מדין תורה מותר לכולם ליהנות ממלאכה שנעשתה בשבת על ידי יהודי – בין לעושה המלאכה ובין לאחרים. עם זאת, כדי למנוע זלזול בקדושת השבת צמצמו חכמינו את ההיתר, כפי שמובא בשולחן ערוך:

המבשל בשבת או שעשה אחת משאר מלאכות במזיד – אסור לו לעולם, ולאחרים מותר למוצאי שבת מיד; ובשוגג – אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד (אורח חיים שיח, א).

יש שרצו להחמיר ולהרחיב את האיסור, ולשם כך חידשו שני דברים:

- א. שמחללי שבת נחשבים מזידים.
- ב. שכל מי שהמלאכה נעשתה בעבורו כמוהו כעושה המלאכה – וגם לו אסור ליהנות ממנה לעולמים.

למעשה הרחבה זו חוטאת לאמת. חלילה לנו מלראות במחללי השבת של היום מזידים, משני טעמים:

- א. על פי ההגדרות ההלכתיות "מזיד" הוא מי שמכיר את ריבונו ומתכוון למרוד בו, והגדרה זו אינה תואמת את מחללי השבת בדורותינו.
- ב. בגמרא מבואר שה"אומר מותר – אנוס הוא" (מכות ט, א), כלומר שבדינים שבין אדם למקום מי שאינו רואה במעשיו כל פסול נחשב אנוס, ורוב רובם של היהודים שאינם שומרים מצוות חשים כי דרכם נכונה.

נוסף על כך ודאי שאין להשוות בין עושה המלאכה לכל אדם אחר, ואפילו אם חילל אדם את השבת במזיד – ההנאה ממלאכתו אסורה לו בלבד, ואין לאסור אותה על מי שבשבילו היא נעשתה. עיקרון זה נלמד מדברי השולחן ערוך בדין ביטול איסור לכתחילה, כפי שנבאר:

דבר אסור שהתערבב בדבר מותר אוסר את התערובת כולה, אך אם החלק המותר הוא הרוב – מתבטל האיסור המועט והתערובת מותרת. עם זאת התורה אסרה לבטל את האיסור מלכתחילה, כלומר אסור להכניס בכוונה כמות זעירה של טרפה לתבשיל.

ומהו הדין אם עבר אדם על האיסור והכניס למרק חתיכה זעירה של בשר חזיר, בכמות הבטלה ברוב – האם מותר לאכול מן התבשיל? השולחן ערוך פוסק שבמקרה כזה התבשיל אסור באכילה לעולמים "למבטל עצמו... ולמי שנתבטל בשבילו" (יורה דעה צט, ה), אך אנשים אחרים יכולים לאכול ממנו.

הואיל ובדין זה כתב המחבר את הדברים מפורשות, משמע שאם היה רוצה לאסור מלאכת שבת על מי שהמלאכה נעשתה בשבילו – היה כותב זאת מפורשות גם שם.

ומה ההבדל בין חילול שבת לביטול איסור? הלא שבת חמורה מאיסורי כשרות!? שתי תשובות לדבר:

- א. בדיני כשרות האיסור הוא בגוף המאכל – ומאכל שאיננו כשר אסור תמיד, ואילו איסורי שבת מוטלים על האדם – והמלאכות עצמן האסורות בשבת מותרות ביום חול.
- ב. חכמינו ידעו בעומק חוכמתם שיבואו ימים שבהם, לדאבון הלב, חלק גדול מן העם יתרחק מן השבת – ואם ייאסר תוצר של מלאכה שנעשתה בשבת עלול עם ישראל להפוך חלילה לשני עמים.

לסיכום, מותר למעשה ליהנות לאחר השבת מתוצריה של מלאכה שנעשתה בשבת באיסור על ידי אדם שלא זכה בינתיים להכיר את כל מעלותיה של השבת.

שאל דוד בוצ'קו